

EL LÈXIC HEREDITARI CARACTERÍSTIC DE L'OCCITÀ I DEL GASCÓ I LA SEVA RELACIÓ AMB EL DEL CATALÀ (CONCLUSIONS D'UNA ANÀLISI ESTADÍSTICA)

PROPÒSIT I MÈTODE

En l'estudi *Die Sprachlandschaften der Galloromania*, Christian Schmitt s'ocupa del problema de la formació dels dominis lingüístics francès, francoprovençal i occità i gascó i n'estudia el lèxic a partir de la seva presentació en el FEW. Una part de la recerca, Schmitt la dedica al «vocabulari característic» dels dominis lingüístics esmentats, respectivament, i hi arriba a concloure que el «vocabulari característic» de l'occità i gascó —que ell tracta com un sol territori lingüístic— està format per 531 mots de provenença llatina que no són documentats ni en francoprovençal ni en francès (1974: 112 ss., 130 ss.).

Germà Colon s'ha ocupat dels trets lèxics comuns d'aquestes llengües —català i occità (aquesta darrera per a ell també inclou el gascó)— i arriba a la conclusió que llur similitud és tan considerable que en molts casos es pot parlar d'un «continuum» (1976: 114). En aquest context, i referint-se al treball de Schmitt esmentat a dalt, Colon fa constar que fóra de desitjar fer una comparació entre el vocabulari seleccionat per aquest darrer i les corresponents solucions catalanes (Colon 1976: 472; cf. Kremer 1975: 119 i Kremnitz 1975: 176). I això constitueix el propòsit d'un treball

1. Arran d'aquest estudi del lèxic he trobat escaient tractar l'occità i el gascó per separat. Per tant, quan parlo d'«occità» em refereixo només a l'occità pròpiament dit, excloent-ne el gascó.

encara en curs d'investigació, els primers resultats del qual són el tema d'aquesta comunicació.²

Cal precisar que la tasca de cercar les «corresponents solucions catalanes» de fet implica l'establiment de tres grups lexicals diferents: 1r., els casos en què el català ha heretat la mateixa paraula llatina que l'occità i el gascó; 2n., les solucions lexicals que el català ha adoptat en els casos en què *no* coneix la paraula llatina continuada per l'occità i pel gascó —quina és la paraula catalana equivalent, la que el català emprà per a expressar la mateixa noció—, i 3r., en un sentit més ampli, per raons de comparació s'hauria d'investigar el corresponent «lèxic característic» del català —és a dir, aquella part del fons patrimonial llatí que no és compartit per les altres llengües de la península ibèrica.³

En virtut del marc establert per a aquest col·loqui, aquesta comunicació només tindrà per objectiu presentar els resultats de l'estudi del vocabulari patrimonial occità i gascó no documentat ni en francès ni en francoprovençal i investigar l'existència o no-

2. Els resultats fruit d'aquest treball fins ara poden no ser revolucionaris; d'altra banda, i que jo sàpiga, no hi ha encara cap altra confrontació sistemàtica del català amb l'occità i el gascó en el camp del lèxic hereditari. A més, una vegada fora de dubte que un concepte com el de «llengua-pont», tot i ésser correcte, no contribueix a aclarir els problemes de classificació i diferenciació del català (Colon 1976: 60, 147; Messner/Müller 1983: XI), en els darrers anys s'acumulen les publicacions que demanen un estudi més pregon i menys polèmic d'aquestes antigues qüestions encara no aclarides satisfactòriament (Colon 1976, 204 ss.; Nadal/Prats 1982: 65-68; Blasco 1986: 136; Bruguera 1986: 24).

3. D'aquestes tres, la part més difícil de determinar és la segona perquè s'hauria de triar seguint criteris semàntics, d'ús i de freqüència difícils d'establir, sobretot quan es tracta de trobar les correspondències de mots escassament atestats o casos de diferenciació semàntica: Quins serien, per exemple, els equivalents catalans de paraules amb més d'un significat en occità i en gascó (*ADMORTIARE "éteindre, calmer" correspondria a PACARE d'una banda i a PACIFICARE o *ADMORTIRE de l'altra), d'ètims occitans que poden correspondre a diversos ètims diferents en català (CISTA a CISTELLA, PANARIUM, *CAPACIUM). A l'inrevés, també es troben casos de diferents ètims de l'occità i el gascó que en català corresponen a un de sol (p. ex., CODIA i CUCUTIA a CARAPACCIA). La tercera classe de correspondències només es podrà arribar a definir després d'una vasta labor de recerca (feina que he començat, però que no he enllestit encara) i satisfactòriament només quan el DECC s'hagi publicat completament.

existència d'equivalents catalans basant-se en un buidatge dels diccionaris etimològics de Coromines (DECC i DECH/DCEC), del DCVB d'Alcover-Moll i del FEW, principalment.

Pel que respecta al mètode: S'ha parlat a favor i en contra de la conveniència del lèxic hereditari per a resoldre problemes de classificació i tipologia lingüística; pel que fa a aquesta discussió, puc remetre al llibre de Schmitt i a les corresponents recensions (Schmitt 1974: 43-48; Kremer 1975: 118 ss.; Kremnitz 1975: 176; Price 1977: 127; Wüest 1976: 211). En tot cas, la investigació del lèxic sempre té a favor seu —a més de tots els avantatges adduïts per Schmitt— l'aportació de criteris quantificables i, per tant, objectius, que, pel seu nombre elevat (comparat amb el de trets fonològics o sintàctics), donen resultats estadísticament significatius i poden servir molt bé com a criteris de classificació i, a més, en tant que permeten una datació concreta, també de diferenciació.

RESULTATS I ANÀLISI

Per arribar a una anàlisi del fons lèxic en qüestió he agrupat el total de les unitats —uns 538 ètims—⁴ en set apartats diferents (a-g), que tractaré a continuació:

4. La selecció de Schmitt (531 unitats) modificada lleugerament per diverses raons de valoració divergent d'algunes unitats lèxiques; p. ex., sempre hi ha la possibilitat que una part del lèxic estudiat no sigui realment hereditari, sinó més aviat deguda a processos postllatins de formació de paraules, un problema moltes vegades força difícil de resoldre. No puc especificar aquí detalladament tots els problemes que sorgeixen en un treball com aquest, problemes que provenen sobretot de la dificultat que suposa comparar dades de diccionaris etimològics diferents, una vegada comprovat el fet que el vell REW ja no serveix per a aquesta tasca i el nou sembla tenir un destí prou incert. El problema té també un aspecte lexicogràfic que depèn sobretot de la idiosincràsia dels diferents etimòlegs: Wartburg (FEW) —i no parlem de García de Diego (2DEEH)— es mostra molt més sovint i fàcilment inclinat a admetre transmissió hereditària que Coromines, que en cas de dubte sempre suposa processos de derivació.

a) *Lèxic occità i gascó*

Entre les 538 unitats lexicals que poden ser considerades «característiques» de l'occità i el gascó en el sentit exposat a dalt, un 49 % és compartit amb el català. L'italo-romà (és a dir, l'italià amb totes les seves variants) hi comparteix un percentatge molt semblant per bé que una mica més elevat: 54 %. I la fracció que el lèxic occità i gascó comparteix amb l'espanyol tampoc no és gaire inferior: 47 % si tenim en compte l'espanyol amb totes les seves variants dialectals (no comptant com a tals l'asturià ni l'aragonès).

En aquest context cal afegir que la comparació d'aquestes xifres és problemàtica perquè, com a sistemes lingüístics, l'italià, p. ex., (Martí 1988: 45) i l'occità (Colon dins Baldinger 1972: 130, n. 139) són molt menys unitaris que l'espanyol i encara menys que el català, poc diferenciat dialectalment, com és ben sabut (Martí 1988: 42; per a tot aquest problema, cf. Heger 1969: *passim*). Probablement més endavant s'hauran de comparar les xifres referents a l'italià septentrional amb les de l'occità, el gascó, el català i l'espanyol i, en un altre nivell, les de l'italo-romà, el centro-romà (occità-gascó-català) i l'espanyol-portuguès entre elles. En tot cas, i seguint raons de simetria i justícia, sóc partidari de substituir el terme «occitano-romà» emprat per Alibert, Bec (1973: 52) i Blasco (1986: 144, 172) pel de «centroromà» amb l'objectiu de deixar enrere definitivament la qüestió de la «subagrupació» del català, que massa sovint ha estat interpretada com a *subordinació* del català respecte a l'occità. Si cal, respectant l'«ambivalència de l'estatus lingüístic» del gascó, analitzada més avall, i obeint en certa manera convencions establertes per la tradició i l'ús ja a hores d'ara força estès del terme, en comptes de «centroromà» o «romànic central» podem parlar d'«occitano-català».

L'anàlisi de la llatinitat d'aquests sectors lèxics concordants no permet treure conclusions contundents perquè els sectors lèxics del català, l'italo-romà, etc. coincidents amb l'occità i el gascó són condicionats precisament per aquesta pre-selecció de mots no atestats ni en francès ni en francoprovençal. Tot i això, sembla que aqueixa part del lèxic que les dues llengües del Migdia comparteixi-

xen amb les llengües hispàniques és d'un caire una mica més arcaic que aquella altra part que comparteixen amb les llengües italo-romàniques. En aquest respecte no es poden detectar grans diferències entre el català i l'espanyol, però la part més arcaica del lèxic sembla ser aquella que és pròpia de l'occitano-gascó i del galaico-portuguès alhora. Així i tot, aquestes diferències no arriben a tenir significació estadística. Tocant a la classificació de la llatinitat, segueixo els criteris de Schmitt (1974: 124, 218), que situa el límit entre llatí clàssic (antic) i llatí tardà pels volts de l'any 200 dC.

Globalment es pot dir, doncs, que el lèxic (sempre parlo de lèxic hereditari, encara que no ho indiqui expressament en cada cas) de les terres al sud del Loira no mostra cap tendència de relació familiar gaire espectacular amb cap de les llengües frontereres; tampoc amb el català, fet que, d'entrada, pot sorprendre, però que —enfocat des d'un altre angle— precisament posa en relleu la independència lingüística existent entre l'occità i el gascó i el català, com també ho fa ja el sol fet que més de la meitat del vocabulari característic de l'occità i el gascó *no* es troba atestat en català. Aquí hi veig dos arguments prou evidents contra la tesi del català com a dialecte de l'occità.

Aquesta tesi és clar que ja ha estat combatuda i refutada a bastament i amb arguments més contundents que aquests dos (cf. Colon 1976: 140, 146 ss.; Nadal/Prats 1982: 42; Egert 1985: 175). Tanmateix no s'ha pogut exterminar del tot i encara avui té un cert vigor si pensem que llibres de text com el de Rohlfs (cf. 1971: 204), Helmut Lüdtke (1968: I,76) i àdhuc Haarmann (1975: 321) són d'ús normal a les universitats, raó per la qual penso que no es pot deixar d'insistir en les demostracions que el català és llengua autòctona i no importada.

En l'anàlisi d'aquest lèxic occità i gascó, però, el que més sobta és, potser, la circumstància ben evident del fet diferencial existent entre l'occità i el gascó, divergència lèxica que es farà cada vegada més evident al llarg d'aquest estudi. De la diferenciació entre aquests dos dominis lingüístics —que Schmitt no fa— es desprèn que del total de 538 ètims «característics» analitzats, l'occità

en manté un 88 % com a mots hereditaris, però el gascó només un 49 %, exactament el mateix que el català!

b) *Lèxic occità*

Si del vocabulari hereditari analitzat fins ara exclouem els 64 mots que només sobreviuen en gascó i no en occità, romanen 474 mots que constitueixen aquella part del lèxic occità pròpiament dit que no té equivalents en francès ni en francoprovençal. És interessant d'advertir que d'aquest lèxic el gascó —amb 198 unitats lexicals, que equivalen a un percentatge del 42 %— té un 9 % menys d'equivalents que el català, que hi coincideix en 240 casos (51 %), 13 % menys que l'italo-romà (258 mots, 54 %) i encara 4 % menys que l'espanyol (217 mots/46 %). És a dir, que el gascó —tot i ser considerat normalment una variant dialectal de l'occità— en aquest respecte es diferencia sensiblement més de l'occità que el català.

Les diferències en l'estructuració diacrònica d'aquests lèxics parcials (occità-gascó, occità-català, occità-espanyol, etc.) no tenen prou importància per poder ser interpretades. En canvi, el que sí que s'ha de destacar és el nombre elevat (70 unitats; 25 % de 474) de mots llatins patrimonials exclusius de l'occità —provinents d'ètims que no deixaren descendència en cap altra llengua romànica— nombre que, com veurem, el situa molt per sobre de la xifra corresponent del gascó (8 unitats). Aquests 70 mots exclusius de l'occità, a més a més, són d'una llatinitat comparativament tardana.

c) *Lèxic exclusivament occità*

Aquest grup conté aquells 276 ètims inexistents en gascó i que formen un conjunt lèxic amb clara orientació «italo-romànica», és a dir, atestats notablement més en els parlars itàlics (48 %) que en català (38 %) i espanyol (35 %). Altra vegada, els equivalents

italians són relativament més joves que els catalans i aquests darrers són menys arcaics que els galaico-portuguesos. És a dir: a mesura que ens allunyem d'Itàlia, el lèxic —almenys el lèxic parcial estudiat aquí— esdevé més arcaic.

d) *Lèxic gascó*

Dels 262 mots hereditaris gascons (és a dir, el total de 538 mots menys els 276 del lèxic exclusivament occità), el 76 % són també occitans, el 61 % també catalans, el 60 % italo-romans, i igualment el 60 % espanyols. Que aquests percentatges siguin bastant més elevats que els corresponents del lèxic occità va estretament lligat al fet que només 8 mots gascons (3 % de 262) semblen no haver pervingut a cap altra llengua romànica, cosa que en certa manera relativitza la possible classificació del gascó com a llengua pròpia dins la Romània.

e) *Lèxic exclusivament gascó*

El nombre reduït de 64 unitats lexicals no permet la deducció de resultats estadísticament significatius. Tanmateix es pot constatar que el lèxic gascó, en tant que no concorda amb l'occità, tendeix a coincidir preferentment amb les solucions lexicals de les llengües de la península ibèrica, excepció feta del català (58 %; cf. Baldinger 1958: 276). En segon lloc se situen les coincidències del gascó amb l'italo-romà (48 %) i tan sols en tercer lloc el nombre d'ètims comuns amb el català (39 %; cf. Schmitt 1976: 47).

Té una gran significació estadística el fet que aquest lèxic exclusivament gascó és de caire ben clarament més arcaic que el lèxic exclusivament occità: la diferència és del 13 %, cosa que em sembla que demostra que un dels factors diferenciadors entre gascó i occità ha estat l'actitud de l'occità, que va continuar incorporant elements lèxics nous, més «moderns», durant els darrers segles de l'imperi romà, innovacions que per raons d'infraestructura ja no arribaren al gascó.

De les dades aplegades fins ara es pot deduir un comportament *passiu* del gascò en comparació amb l'occità en el procés de diferenciació d'aquests dos grans dominis lingüístics del sud de la Gàl·lia, passivitat que concloc de 5 factors vists ensems:

1r.) el nombre molt minso de paraules exclusivament gascones (només 8 mots, mentre que l'occità en té 70, de paraules exclusives);

2n.) la circumstància que del lèxic «característic» segons els criteris de Schmitt (les 538 unitats), un 88 % són paraules patrimonials occitanes, mentre que el gascò només hi té part en un 49 % dels casos, exactament el mateix percentatge que el català;

3r.) el fet que de les 474 paraules occitanes, el 51 % són catalanes al mateix temps, però només el 42 % són alhora gascones;

4t.) el fenomen que dels 262 mots gascons, el 76 % són també occitans mentre que del corresponent lèxic occità només el 42 % són alhora gascons, un desequilibri altament significatiu del 34 %;

5è.) l'estructura qualitativa del gascò, el lèxic patrimonial del qual es constitueix a partir d'una llatinitat sensiblement més arcaica que la de l'occità i del català.

La interpretació històrica d'aquests resultats indueix a presumir que Aquitània, allunyada de les artèries vitals de la infraestructura de les darreries de l'imperi romà (com també Hispània, a excepció de la Tarraconensis), no va participar en la «modernització» del lèxic que, com es pot observar, van patir tant l'occità —la llengua de la Narbonensis— com el català —la llengua de la Tarraconensis, província connectada amb la Narbonensis directament mitjançant la Via Augusta i amb la resta de l'imperi, sobretot la capital, per l'important port de Tarraco— (Sanchis 1980: 12; Blasco 1986: 134). És a dir, que les diferències entre l'occità i el català, d'una banda, i el gascò (i l'espanyol, Bruguera 1986: 24) de l'altra, en aquest cas es deuen més aviat a processos de renovació lèxica de l'occità i el català que no a possibles diferències qualitatives o cronològiques en la romanització primària (cf. Mariner 1960: 213-214).

f) *Lèxic comú de l'occità i el gascó*

Si del fons lèxic total (538 ètims) se n'exclouen els mots exclusius d'una llengua i de l'altra, resten 198 ètims comuns. Com era d'esperar, aquesta part del lèxic estudiat és la que mostra més equivalents amb alguna altra llengua romànica: 91,2 %. Això torna a posar en dubte la unitat de l'occità i el gascó, perquè significa que la gran majoria d'ètims comuns a aquestes dues llengües també té continuadors hereditaris en alguna altra llengua romànica. Si recordem, a més, que aquest lèxic comú de 198 ètims és inferior a aquell que l'occità comparteix amb el català (240 ètims) i àdhuc no gaire més nombrós que la part de lèxic gascó concordant amb el català (160 ètims) o també amb l'espanyol i l'aragonès alhora (172 ètims) i hi afegim el fet sorprenent que només 17 ètims (un 3 % de 538!) han estat continuats exclusivament pel gascó i l'occità alhora, encara tindrem més raó per a dubtar de la pretesa unitat d'aquestes dues llengües, si més no, partint del criteri lèxic. Demés, el nombre de concordances exclusives entre occità i català és exactament el mateix que entre occità i gascó: 17 ètims.

Abans, però, que d'aquestes observacions, contrastades amb el fet que l'espanyol no té pràcticament cap ètim compartit en exclusiva amb l'occità ni amb el gascó, es pugui deduir l'existència d'un bloc «centroromànic» (o «romànic central» o bé «occitano-català») constituït pel gascó, l'occità i el català —pensament afavorit igualment pel fet que aquest lèxic comú occità i gascó tingui un 70 % d'equivalents catalans enfront de tan sols un 63 % d'italians i un 61 % d'espanyols— s'hauran de reconsiderar a fons les relacions de l'occità pròpiament dit amb els parlars italo-romànics, amb els quals comparteix 25 ètims en exclusiva.

Igualment s'haurà de considerar que el nombre de paraules que comparteixen l'occità, el gascó i el català en exclusiva també és molt escàs: 11 ètims només. Pensem que Schmitt (1974: 333) troba 205 unitats lexicals que l'occità i el gascó comparteixen amb el francoprovençal però no pas amb el francès. És evident que aquestes xifres són d'avaluació i comparació problemàtiques mentre

no hàgim elaborat unes xifres comparables a les de Schmitt amb referència a les llengües de l'antiga Hispània, però així i tot es poden interpretar: d'una banda, aquest nombre exigü de concordançes exclusives entre occità, gascó i català aporta arguments addicionals a favor de la independència lingüística entre aquestes llengües i de passada assenyala una vegada més que el conjunt "pirenaic" que s'hi ha volgut veure no és més que un miratge (Colon 1976: 147).

D'altra banda, la comparació palesa una vegada més el problema de l'estatus lingüístic del francoprovençal, sistema lingüístic que en aquest respecte es mostra molt lligat a l'occità (que per a Schmitt inclou el gascó). S'hauria de revisar comparativament per què el francoprovençal habitualment és considerat una llengua romànica diferenciada i el gascó, no. Aquest estudi del lèxic em sembla que confirma la «posició ambivalent» equiparable del gascó i del francoprovençal de què parla Heger (1969: 46).⁵

g) *Lèxic occità i gascó no català*

El tret que destaca més d'aquest lèxic parcial és la seva documentació, molt més escassa o també incerta que en els altres lèxics parcials estudiats fins ara, característica, aquesta, que sí que accentua el parentiu entre occità, gascó i català, tantes vegades posat en relleu pels lingüistes (Meyer-Lübke 1925: 111 ss., 119, 137; Jordan 1958: 145; Colon 1976: 113, 135, 288; Sanchis 1980: 26). Perquè això suposa que la meitat del lèxic característic occità i gascó desconeçuda en català, també dins l'occità i el gascó mateixos és formada per un conjunt de paraules poc usuals, escassament atestades, d'extensió dialectal molt restringida, amb etimo-

5. Schmitt (1974: *passim*) accepta la classificació com a «llengua» del francoprovençal, però —com Colon (1976: *passim*)— no diferencia entre gascó i occità. En canvi, Rohlf's (1970: *passim*), Bec (1973: 8, 46, 50) i Blasco (1986: *passim*) sí que volen atribuir al gascó la mateixa independència lingüística respecte a les altres llengües romàniques que hom concedeix al català (cf., a més, Kuhn 1937; Baldinger 1958; Blochwitz 1963; Schmitt 1976).

logia incerta, hàpaxs, en una paraula, un grup d'ètims d'un valor testimonial ben inferior a aquella altra meitat de lèxic compartit pel català.

RESUM

En síntesi, l'estudi del lèxic hereditari de l'occità i del gascó i les seves relacions amb el català fan evident l'estret parentiu entre l'occità i el català, però, d'altra banda, també palesen clarament la independència lingüística mútua d'aquestes dues llengües. També queda manifesta l'ambivalència de l'estatus lingüístic del gascó. Almenys pel que fa al vocabulari hereditari, el gascó es mostra definit per una base històrica comuna amb l'occità que es trenca a mesura que la descentralització —i més endavant desarticulació— de l'imperi romà va progressant (cf. Baldinger 1958: 287).⁶

En aquest sentit, l'estudi del lèxic posa en evidència una vegada més la necessitat de veure les llengües romàniques d'una manera més diferenciada i de defugir els esquematismes massa simplistes, com poden ser els d'«Iberoromània» i «Gal·loromània», inadequats no tan sols en lingüística sincrònica, sinó àdhuc sota un punt de vista històric.⁷

En tot cas, si volem agrupar les llengües romàniques seguint criteris estrictament lingüístics i deixant de banda els geogràfics i

6. Més endavant analitzaré si des del punt de vista del lèxic hereditari característic català es pot dir el mateix o si, al contrari, el català és caracteritzat per una afinitat lèxica continuada amb l'occità.

7. Aquests conceptes ja foren qüestionats o fins i tot rebutjats per molts romanistes: Meier 1941: 87, n. 91; Brummer 1968: 5; Kremer 1975: 119; Colon 1976: 60; Egert 1985: 200; Blasco 1986: 134; etc. Germà Colon molt encertadament parla de dos «diasistemes llatins», que vindrien a substituir les nocions definitivament inadequades d'«Iberoromània» i «Gal·loromània». Segons Colon, el català fa costat a l'occità i al francès dins el seu diasistema enfront de l'altre diasistema que comprendria el portuguès i el castellà. Però Colon no diferencia gascó d'occità. Una anàlisi comparada dels lèxics hereditaris gascó, espanyol i portuguès haurà de comprovar si el gascó pel que fa al seu lèxic hereditari no pertany al mateix diasistema llatí que el portuguès i l'espanyol.

polítics, l'anàlisi del lèxic ens mostra que hi ha un bloc format pel gascò, l'occità i el català clarament definit entre el francès al nord i l'espanyol-portuguès al sud-oest. Resta per estudiar més a fons la posició del francoprovençal, de l'aragonès i dels parlars italo-romànics i retoromànics respecte a aquest bloc «centroromànic».

STEPHAN KOPPELBERG

BIBLIOGRAFIA

- BALDINGER, Kurt: *La position du gascon entre la Galloromania et l'Ibéroromania*, RLiR, 22 (1958), 241-292.
- BALDINGER, Kurt: *La formación de los dominios lingüísticos en la Península Ibérica* (Madrid, Gredos, ²1972).
- BEC, Pierre: *La langue occitane* (Paris, Presses Universitaires de France, ³1973).
- BLASCO FERRER, Eduardo: *La posizione linguistica del catalano nella Romania. Studio de morfosintassi comparata*, ZRPh, 102 (1986), 132-178.
- BLOCHWITZ, Werner: *Die lexikalische Sonderstellung der Gaskogne, dargestellt an den Verwandtschaftsbezeichnungen*, ZRPh, 79 (1963), 74-109.
- BRUGUERA, Jordi: *Història del lèxic català* (Barcelona, Enciclopèdia Catalana, ²1986).
- BRUMMER, Rudolf: *Das Katalanische — eine autonome Sprache*, ER, 12 (1963-68), 1-6.
- COLON, Germà: *El léxico catalán en la Romania* (Madrid, Gredos, 1976).
- DCEC COROMINES, Joan: *Diccionario crítico etimológico de la lengua castellana*, vol. 4 Ri-Z (Madrid, Gredos, 1954).
- DCVB ALCOVER, Antoni Maria/Francesc de Borja MOLL: *Diccionari català-valencià-balear*, 10 vols. (Palma de Mallorca ²1975-77).
- DECC COROMINES, Joan: *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, 6 vols. A-QU (Barcelona, Curial, 1980-1986).
- DCEH COROMINES, Joan/José A. PASCUAL: *Diccionario crítico etimológico castellano e hispánico*, 5 vols. A-X (Madrid, Gredos, 1980-83).
- 2DEEH GARCÍA DE DIEGO, Vicente: *Diccionario etimológico español e hispánico*, Ed. Carmen García de Diego (Madrid, Espasa-Calpe, ²1985).
- EGERT, Gottfried: *Die sprachliche Stellung des Katalanischen auf Grund seiner Lautentwicklung. Mit Berücksichtigung des Altlanguedokischen*,

- Aragonesischen, Gaskognischen und Spanischen* (Frankfurt/M., Haag und Herchen, 1985).
- ELH *Enciclopedia lingüística hispánica*, 2 vols. (Madrid, Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1960, 1967).
- FEW WARTBURG, Walther von: *Französisches Etymologisches Wörterbuch*, 25 vols. (Tübingen/Basel, 1948-1987).
- HAARMANN, Harald: *Soziologie und Politik der Sprachen Europas* (München, dtv, 1975).
- HEGER, Klaus: «Sprache» und «Dialekt» als linguistisches und soziolinguistisches Problem, «Folia linguistica», 3 (1969), 46-67.
- JORDAN, Iorgu: *Au sujet du lexique des langues ibéroromanes*, RLi, 3 (1958), 141-152.
- KREMER, Dieter: Recensió de Schmitt (1974), RF, 87 (1975), 118-122.
- KREMNITZ, Georg: Recensió de Schmitt (1974), RJB, 26 (1975), 175-177.
- KUHN, Alwin: *Der lateinische Wortschatz zwischen Garonne und Ebro*, ZRPh, 57 (1937), 326-365.
- LUEDTKE, Helmut: *Geschichte des romanischen Wortschatzes*, 2 vols. (Freiburg, Rombach, 1968).
- MARINER BIGORRA, Sebastián: *El latín de la Península Ibérica: Léxico*, ELH, vol. 1, 199-236.
- MARTÍ I CASTELL, Joan: *Connotacions i derivacions sociolingüístiques dels conceptes «llengua» i «dialecte»*, ZfK, 1 (1988), 36-51.
- MEIER, Harri: *Die Entstehung der romanischen Sprachen und Nationen* (Frankfurt/M., Klostermann, 1941).
- MESSNER, Dieter/Hans-Joachim MÜLLER: *Ibero-Romanisch. Einführung in Sprache und Literatur* (Darmstadt, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1983).
- MEYER-LÜBKE, Wilhelm: *Das Katalanische. Seine Stellung zum Spanischen und Provenzalischen* (Heidelberg, Winter, 1925).
- NADAL, Josep M./Modest PRATS: *Història de la llengua catalana, I: Dels inicis fins al segle XV* (Barcelona, Ed. 62, 1982).
- PRICE, Glanville: Recensió de Schmitt (1974), ZRPh, 93 (1977), 127-131.
- REW MEYER-LÜBKE, Wilhelm: *Romanisches Etymologisches Wörterbuch* (Heidelberg, Winter, 1935).
- ROHLFS, Gerhard: *Le gascon* (Tübingen, Niemeyer, 1970).
- ROHLFS, Gerhard: *Romanische Sprachgeographie. Geschichte und Grundlagen, Aspekte und Probleme mit dem Versuch eines Sprachatlas der romanischen Sprachen* (München, Beck, 1971).

- SANCHIS GUARNER, Manuel: *Aproximació a la història de la llengua catalana* sense lloc, Salvat, 1980).
- SCHMITT, Christian: *Die Sprachlandschaften der Galloromania. Eine lexikalische Studie zum Problem der Entstehung und Charakterisierung* (Bern/Frankfurt, Lang, 1974).
- SCHMITT, Christian: *La latinité du gascon*, dins *XIV Congresso Internazionale di Linguistica e Filologia Romanza. Atti* (Napoli 1976), vol. 2, 31-50.
- WÜEST, Jakob: Recensió de Schmitt (1974), *VRom*, 35 (1976), 206-214.